

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Téma diplomové práce:

**Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným
jako předmět právních vztahů**

Jméno vedoucího diplomové práce: JUDr. Petr Čech, Ph.D.

**Zuzana Knobová
Holečkova 72
150 00 Praha 5**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Zuzana Knobová
Zuzana Knobová

OBSAH

1. Úvod.....	1
2. Společnost s ručením omezeným v krátkém historickém kontextu.....	2
3. Stručné vymezení společnosti s ručením omezeným.....	3
4. Právní povaha obchodního podílu.....	4
5. Obsah obchodního podílu.....	6
5.1. Kvantitativní stránka obchodního podílu.....	6
5.1.1. Možnost změny velikosti obchodního podílu při jeho převodu.....	7
5.2. Kvalitativní stránka obchodního podílu.....	8
6. Jednotnost obchodního podílu a společný obchodní podíl.....	9
6.1. Převod ideální části obchodního podílu.....	11
7. Obchodní podíl ve společném jmění manželů.....	14
8. Vydržení obchodního podílu.....	15
9. Rozdělení obchodního podílu.....	17
10. Obchodní podíl jako předmět zástavního práva.....	18
10.1. Vlastní obchodní podíl jako předmět zástavního práva.....	20
10.2. Společnost jako věřitel vlastního obchodního podílu.....	21
10.3. Přechod, převod a rozdělení zastaveného obchodního podílu.....	22
11. Výkon rozhodnutí a exekuce postižením obchodního podílu.....	22
12. Přechod obchodního podílu.....	24
13. Převod obchodního podílu.....	27
13.1. Právní úprava smlouvy o převodu obchodního podílu.....	28
13.2. Převoditelnost obchodního podílu a její omezení.....	31
13.3. Zákaz úvěrování.....	32
13.4. Povinnost loajality.....	33
13.5. Souhlas valné hromady.....	34
13.6. Náležitosti a forma smlouvy o převodu obchodního podílu..	35
13.6.1. Prohlášení nabyvatele o přistoupení ke společenské smlouvě.....	36
13.6.2. Úplatnost či bezúplatnost a stanovení výše ceny.....	37
13.6.3. Výhrada vlastnictví a odkládací a rozvazovací podmínky ve smlouvě.....	38
13.6.4. Náležitosti smlouvy uvedené v příloze nebo dodatku.....	39
13.7. Předkupní právo k obchodnímu podílu.....	41
13.8. Převod obchodního podílu osobou neoprávněnou.....	42
13.9. Účinnost smlouvy o převodu obchodního podílu.....	43
13.10. Zrušení smlouvy o převodu obchodního podílu.....	45
13.11. Odstoupení od smlouvy o převodu obchodního podílu.....	46
13.12. Ručení vyplývající z převodu obchodního podílu.....	47
13.13. Převod uvolněného obchodního podílu.....	48
14. Závěr.....	48

1. Úvod

Oblíbenost společnosti s ručením omezeným jako jedné z forem obchodních společností je i v dnešní době, kdy se prosazují akciové společnosti, nezpochybnitelná. Vzhledem k tomu, že výše základního kapitálu je desetkrát nižší, než je tomu u akciové společnosti, je finančně mnohem dostupnější založit společnost s ručením omezeným. Přitom skutečnost, že společníci po splacení vkladů jsou zbaveni ručitélského závazku na rozdíl od společností osobních, je pro osoby vstupující do sféry podnikání jistě přijatelnější.

Od ledna 2008 budou účinné četné reformy daňových zákonů. Není bez zajímavosti, že ke vzniku akciových společností často vedla chuť osob vstupující do podnikání vyhnout se placení daně z příjmů. Při prodeji akcií platila úprava, že příjem z prodeje akcií byl osvobozen od daně z příjmů v případě, že převodce měl akcie v držení 6 měsíců. U příjmu z převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným byla tato lhůta 5 let. Nově bude pro převod akcií platit úprava shodná, tedy limit pro osvobození od daně z příjmu bude pro většinu případů 5 let držení akcií před převodem. Proto očekávám snížení oblíbenosti akciových společností a nový nárůst počtu společností s ručením omezeným.

V literatuře bývá společnost s ručením omezeným obvykle kategorizována jako obchodní kapitálová společnost s některými prvky osobní společnosti. Ze znaků společností osobních můžeme nalézt v úpravě společnosti s ručením omezeným zejména možnost osobní účasti společníků na činnosti společnosti.

Ze znaků společností kapitálových nalezneme u společnosti s ručením omezeným vkladovou povinnost společníků. Z těchto vkladů je tvořen základní kapitál společnosti a podle velikosti vkladu jednotlivých společníků je také obvykle určována výše obchodního podílu jednotlivých

společníků.

Je to právě obchodní podíl, který dělá tuto formu společnosti specifickou a odlišnou od jiných forem obchodních společností. Podíváme-li se na ustanovení obchodního zákoníku, která výslovně upravují obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným jako předmět právních vztahů, nalezneme velmi strohou úpravu. Jednu z nejzákladnějších a nejčastějších dispozic, tedy převod obchodního podílu, upravují pouhé čtyři odstavce paragrafu 115 obchodního zákoníku. Ze strohosti této úpravy vznikají v praxi časté nejasnosti, které mohou vést až k neplatnosti právních úkonů, spojených s převodem obchodního podílu. O tom také vypovídá četná soudní judikatura, zejména množství rozsudků Nejvyššího soudu České republiky, a to i z poslední doby.

Cílem této diplomové práce je v návaznosti na výše uvedené zaměřit se po vymezení obchodního podílu a popisu jednotlivých dispozic právě na smluvní převod obchodního podílu a aplikovat závěry Nejvyššího soudu České republiky a důsledky z nich vyplývající na platnou právní úpravu. K dosažení tohoto cíle bude čerpáno zejména z rozsudků Nejvyššího soudu České republiky, které se týkají jednotlivých oblastí této práce, z platného právního řádu České republiky a to zejména zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, a z odborné literatury.

2. Společnost s ručením omezeným v krátkém historickém kontextu

První právní úprava společnosti s ručením omezeným se objevila v Německu, kde byl roku 1892 schválen Říšským sněmem zákon o společnosti s ručením omezeným.

V Rakousku – Uhersku byl v roce 1906 přijat zákon č. 58/1906

ř.z., o společnostech s ručením omezeným. Tento zákon byl recipován do právní řádu Československé republiky zákonem č. 11/1918 z.a n., o zřízení samostatného státu československého. Tento zákon na našem území platil až do 31.12.1951, kdy nabyt účinnosti zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Společnosti s ručením omezeným byly tímto počinem vymazány z právního řádu Československa.

Poprvé se společnost s ručením omezeným objevila zpět v právním řádu až přijetím zákona č. 103/1990, novely hospodářského zákoníku, který opět upravoval společnost s ručením omezeným.

Nová komplexnější úprava společnosti s ručením omezeným byla obsažena až v zákonu č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku.¹

3. Stručné vymezení společnosti s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným je právnickou osobou s vlastní právní subjektivitou, která je oddělená od právní subjektivity jejích společníků. Z hlediska vymezení v občanském právu se jedná o soukromoprávní korporaci s vázaným členstvím. Je zároveň obchodní společností ve smyslu obchodního zákoníku.

Společnost s ručením omezeným vzniká zápisem do obchodního rejstříku.

Společnost povinně tvoří základní kapitál v minimální výši 200.000,- Kč, přičemž společníci mají vkladovou povinnost. Společníků může být dle § 105 odst. 3 obch. zák. nanejvýš padesát.

Účast společníka na společnosti je vyjádřena obchodním podílem. Zánik účasti společníka nemá vliv na další existenci společnosti.

1) Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 2. přepracované a rozšířené vydání, ASPI, a.s., 2005.

Zákon stanoví pevnou organizační strukturu společnosti. Jejím statutárním orgánem je jeden nebo více jednatelů, nejvyšším orgánem společnosti je valná hromada a zákon umožňuje zřízení dozorčí rady.

4. Právní povaha obchodního podílu

Občanský zákoník dělí předměty právních vztahů na věci, práva a jiné majetkové hodnoty. Obchodní podíl je nepochybně předmětem občanskoprávních vztahů a z rozdělení § 118 obč. zák. nám po vyloučení věcí a práv plyne zařazení obchodního podílu jako jiné majetkové hodnoty.

Podle § 61 obch. zák. podíl představuje účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti, přičemž podíl ve společnosti nemůže být představován cenným papírem, ledaže jde o akciovou společnost. V souladu s tím uvádí § 114 odst. 1 obch. zák., že obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti.

Vymezení obchodního podílu, jak je uvedeno výše, tedy jako jiné majetkové hodnoty, znamená, že jde o soubor práv a povinností, a to jak majetkových, tak i nemajetkových, plynoucích z účasti společníka na společnosti. Obsahem obchodního podílu se bude zabývat další kapitola této práce.

Právo společníka k obchodnímu podílu je právem absolutním, kdy společník je, zcela v souladu s vymezením § 123 obč. zák., který upravuje pojem vlastnictví, oprávněn obchodní podíl držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Tak společník v souladu s tímto ustanovením svůj podíl drží – nikdo jiný k tomuto obchodnímu podílu nevykonává práva a povinnosti, užívá – užívá práv z obchodního podílu vyplývajících, např. účastní se valné hromady, požívá jeho plody –

zisky, nakládá s ním – převádí jej, zastavuje atd. Pouze vzhledem k vymezení práva vlastnického, kdy lze vlastnit pouze „věc“, nelze právo společníka k obchodnímu podílu označit za právo vlastnické, nicméně svým obsahem jde o právo srovnatelné s právem vlastnickým.

Obchodní podíl je možným předmětem práva zástavního, dle současné judikatury je možné jej vydržet, není proto žádný důvod pro zachování kategorizace práva vlastníka k obchodnímu podílu jako majitelství a nikoli vlastnictví.

Shodný názor zastává například Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 2. přepracované a rozšířené vydání, ASPI, a.s., 2005, který vymezuje právo společníka k obchodnímu podílu v souladu s formálním pojetím pouze jako majitelství (majitelské právo) a nikoli vlastnictví. Ovšem pro účely možné ochrany ve smyslu čl. 11 Listiny základních práv a svobod argumentuje mimo jiné judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, která vychází z principu, že mezi vlastníkem a majitelem není žádného rozdílu, když v anglickém jazyce je jediný výraz „property“ pro vlastnictví i majitelství, a majitelství by tedy bylo taktéž chráněno shodně jako vlastnictví.²

V této souvislosti je nutné zmínit i úpravu cenných papírů (tedy i akcií, přičemž s akcií jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se na řízení společnosti, jejím zisku a likvidačním zůstatku dle § 155 obch. zák.), neboť i v případě cenných papírů se v minulosti vedla diskuze o jejich povaze. Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, tuto

2) K tomu například Dědič J. v Obchodní zákoník, Komentář, POLYGON, Praha 2002, v souladu s výše uvedeným názorem pro vlastnické právo společníka k obchodnímu podílu argumentuje například tím, že mohou-li být předmětem vlastnického práva tzv. nehmotné statky, není důvod, proč by jim nemohl být obchodní podíl.

diskuzi ukončil svým ustanovením § 1 odst. 2, kde jasně stanovil, že na cenné papíry se vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li zákon o cenných papírech či jiný zvláštní právní předpis jinak.

5. Obsah obchodního podílu

Podle ustanovení § 114 obch. zák. představuje obchodní podíl účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti. Mírou účasti společníka na společnosti se rozumí kvantitativní stránka obchodního podílu a jednotlivá práva a povinnosti jsou stránkou kvalitativní.

5.1. Kvantitativní stránka obchodního podílu

Jedná se o míru účasti společníka na společnosti, tedy o míru schopnosti společníka ovlivnit chod společnosti a o míru jeho účasti na majetkových výsledcích společnosti. Základním řešením je ustanovení § 114 obch. zák., ve kterém je stanoveno, že obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti. Jeho výše se určuje podle poměru vkladu společníka k základnímu kapitálu společnosti, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Každý společník může mít pouze jeden obchodní podíl. Jestliže se společník účastní dalším vkladem, zvyšuje se odpovídajícím způsobem jeho vklad, popřípadě i jeho obchodní podíl.

Výše obchodního podílu je označována procentem nebo zlomkem, a to v souladu s výše uvedeným ustanovením § 114 obch. zák. Společenská smlouva může výši obchodních podílů určit jinak, než je poměr vkladu společníka k základnímu kapitálu společnosti, například s přihlédnutím k osobní účasti jednotlivých společníků na činnosti

společnosti. Tato úprava výše obchodních podílů musí však vždy být v souladu s dobrými mravy. Není možné stanovit obchodní podíl některého společníka jako nulový.

Někdy se určuje i hodnota podílu. Jde vlastně o ocenění obchodního podílu z hlediska hospodářského stavu společnosti, předpokládaného vývoje, ekonomického stavu nebo tržních ukazatelů. V případě smluvního převodu obchodního podílu je hodnota podílu určena konsensem smluvních stran, v jiném případě může být určena posudkem znalce.

5.1.1. Možnost změny velikosti obchodního podílu při jeho převodu

Velmi zajímavá je otázka, zda je možné při převodu obchodního podílu změnit jeho výši. Je zřejmé, že při smluvním převodu se převádí obchodní podíl v určité výši, nelze tedy pouze smlouvou o převodu obchodního podílu měnit jeho výši, neboť by tím byla změněna i výše podílů ostatních společníků. Za situace, kdy byla výše podílu jednoho společníka stanovena jako vyšší než společníků ostatních oproti jejich výši vkladu, a to například tehdy, když se tento společník osobně podílel na činnosti společnosti, je zřejmé, že při převodu zůstane zachován tento poměr. Ve společenské smlouvě však lze tuto situaci upravit odlišně a stanovit, že v případě převodu obchodního podílu některého společníka se mění výše tohoto podílu a návazně též výše všech ostatních podílů.³

3) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

5.2. Kvalitativní stránka obchodního podílu

V souladu s § 114 obch. zák. je kvalitativní stránka obchodního podílu vymezena jako práva a povinnosti společníka plynoucí z jeho účasti na společnosti. Mohou mít charakter majetkový nebo nemajetkový a upraveny jsou v obchodním zákoníku a společenské smlouvě společnosti.

Z práv majetkových se jedná o právo na podíl na zisku (§ 123 obch. zák.), právo na vypořádání (§ 150 obch. zák.), právo na podíl na likvidačním zůstatku (§ 153 obch. zák.) a právo na přednostní převzetí vkladů při zvýšení jmění (§ 143 obch. zák.).

Mezi práva nemajetková patří například právo účasti na řízení společnosti (§ 122 obch. zák.), právo na informace (§ 122 obch. zák.), právo nahlížet do dokladů společnosti a kontrolovat obsažené údaje (§ 122 obch. zák.), právo souhlasit s navrhovaným rozhodnutím valné hromady (§ 127 odst 7 obch. zák.), právo podat návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady (§ 131 obch. zák.), právo na přiměřené zadostiučinění za porušení základních práv společníka (§ 131 obch. zák.), právo žalovat jménem společnosti (§ 131a obch. zák.), právo žalovat na zrušení společnosti (§ 152 obch. zák.), právo podat návrh na vyslovení neplatnosti smlouvy o fúzi (§ 153a,b obch. zák.), právo podat návrh na vyslovení neplatnosti smlouvy o převzetí (§ 153c obch. zák.) a právo podat návrh na vyslovení neplatnosti projektu rozdělení nebo smlouvy o rozdělení (§ 153d obch. zák.).

Obchodní zákoník navíc obsahuje zvláštní úpravu, která se vztahuje pouze na určitou kategorii společníků. Tato úprava je obsažena v § 129 obch. zák. a poskytuje společníkům, jejichž vklad přesahuje 10 % základního kapitálu, právo požádat o svolání valné hromady, a pokud jim jednatel v termínu nevyhoví, právo svolat ji sami.

Mezi povinnosti společníka plynoucí z účasti společníka na společnosti patří vkladová povinnost, ručitelská povinnost, povinnost převzít část vkladu a obchodního podílu na základě rozhodnutí valné hromady (§ 113 odst. 6 obch. zák.), poskytnout plnění na emisní ážio dle ustanovení společenské smlouvy nebo rozhodnutí valné hromady (§ 109 odst. 3 obch. zák.), příplatková povinnost (§ 67 odst. 2 obch. zák.) a povinnost přispět na vytvoření vlastního kapitálu nebo rezervního fondu dle usnesení valné hromady v souladu se společenskou smlouvou.

Společenská smlouva může samozřejmě obsahovat další úpravu práv a povinností společníků.

Povinnosti stanovené v § 59 obch. zák. nejsou součástí obchodního podílu, neboť § 59 odst. 7 obch. zák. výslovně stanoví, že převede-li společník podíl na jiného, ručí za splnění těchto povinností nabyvatel podílu. Tyto povinnosti tedy nepřecházejí současně s obchodním podílem na nabyvatele a nejsou tedy jeho součástí.

6. Jednotnost obchodního podílu a společný obchodní podíl

Ustanovení § 114 odst. 2 obch. zák. stanoví, že každý společník může mít pouze jeden obchodní podíl. Jestliže se společník účastní dalším vkladem, zvyšuje se odpovídajícím způsobem jeho vklad, popřípadě i jeho obchodní podíl. Tato úprava s sebou nese celou řadu problémů. Například po novele obchodního zákoníku, která výslovně umožnila zastavit obchodní podíl, se může stát, že obchodní podíl zatížený zástavním právem je převeden na jiného společníka a dle citovaného ustanovení obchodního zákoníku se spojí s jeho původním obchodním podílem. V tento okamžik se musí řešit, k čemu trvá původní zástavní právo, zda k celému nově spojenému obchodnímu podílu nebo zda by mohlo zástavní právo zaniknout. V německém právu přetrvává

úprava, která umožňuje jednomu společníkovi vlastnit více obchodních podílů, a to v případě, nabude-li nový obchodní podíl ve době, kdy již vlastní jiný obchodní podíl. V tomto případě se obchodní podíly nespojují a uchovávají si svou samostatnost.

Podle § 114 odst. 2 obch. zák. jeden obchodní podíl může náležet více osobám. Ve vztahu ke společnosti vystupují jako společník jediný a do počtu společníků se započítávají také jako jeden. Omezením je pouze pravidlo dobrých mravů a neobcházení smyslu zákona, aby se tedy neobcházel ustanovení o maximálním počtu společníků. Na vztahy mezi osobami, jimž náleží obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví. Jde tedy o společný majetek více osob, přičemž každá z těchto osob je majitelem ideální části obchodního podílu ve společnosti. K veškerým právům a závazkům, jež jsou obsahem obchodního podílu, jsou tedy v souladu s ustanovením občanského zákoníku spoluvlastníci zavázáni společně a nerozdílně. Žádný ze spoluvlastníků obchodního podílu s ním nemůže sám disponovat ani vykonávat samostatně společnická práva a povinnosti. Práva z obchodního podílu vykonávají spoluvlastníci prostřednictvím společného zástupce, kterého si zvolí. Převod společného obchodního podílu je možný pouze se souhlasnou vůlí všech spolumajitelů, přičemž všichni budou vystupovat na straně převodce jakožto účastníci smlouvy o převodu obchodního podílu. Dle ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví, která je nutné aplikovat, je možné vypořádat společný obchodní podíl dohodou spolumajitelů i rozhodnutím soudu.⁴

4) Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1., ASPI Publishing, Praha, 2002.

6.1. Převod ideální části obchodního podílu

Je-li obchodní podíl společným majetkem více osob, například v důsledku dědění, je možné, že jeden ze spolumajitelů se rozhodne svou část podílu převést. Je také možné, že jediný majitel obchodního podílu převádí svůj obchodní podíl na více osob.

Ustanovení § 114 odst. 3 obch. zák. stanoví, že na vztahy mezi osobami, jimž náleží obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví. Aplikace tohoto ustanovení není jednoduchá a v praxi působí nemalé problémy. Aplikovat pouze ustanovení občanského zákoníku by v důsledku znamenalo možnost uzavřít smlouvu ústní formou, nebyl by vyžadován souhlas valné hromady a nový spolumajitel by nemusel přistoupit ke společenské smlouvě. Musíme také přihlídnout ke smyslu ustanovení § 115 obch. zák., které umožňuje společníkům ovlivňovat společenskou strukturu společnosti a slouží k ochraně společnosti. Proto též vzhledem k dikci ustanovení „na vztahy mezi osobami, jimž náleží obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví“, je třeba vyvodit, že v případě převodu ideální části obchodního podílu bude nutné přiměřeně aplikovat též ustanovení § 115 obch. zák., neboť se v tomto případě nejedná o úpravu vnitřních vztahů mezi spolumajiteli, kterou má dle názoru autorky této práce na mysli ustanovení § 114 odst. 3 obch. zák. Smyslem ustanovení § 114 odst. 3 obch. zák. je upravit vztahy mezi spolumajiteli obchodního podílu samotnými, tedy zaručit předkupní právo, umožnit vypořádání spolumajitelství obchodního podílu dohodou nebo rozhodnutím soudu a upravit jejich způsob rozhodování o obchodním podílu.

V případě převodu ideální části obchodního podílu bude tedy nutné respektovat ustanovení občanského zákoníku, přičemž ohledně

náležitostí převodní smlouvy je třeba vycházet z ustanovení § 115 obch. zák.⁵

V případě, že podíl na obchodním podílu bude převáděn na jiného spolumajitele obchodního podílu, použije se analogicky úprava obsažená v § 115 odst. 1 obch. zák. Nestanoví-li tedy společenská smlouva jinak, byl by nutný k tomuto převodu souhlas valné hromady společnosti. Ideální podíl nabyvatele na obchodním podílu by se tedy zvýšil o podíl převodce.

Jiná situace nastane, uzavřou-li spolumajitelé obchodního podílu dle § 141 obč. zák. dohodu o zrušení spoluvlastnictví a vzájemném vypořádání. Nabyvatelem celého obchodního podílu by se pak stal jediný z dřívějších spolumajitelů a k účinnosti této dohody by byl nutný souhlas valné hromady ve smyslu § 115 odst. 1 obch. zák. Stejným způsobem by se postupovalo při rozdělení společného obchodního podílu, přičemž v tomto případě by valná hromada musela vyslovit souhlas s rozdělením podílu a nově vzniklým podílům by musely odpovídat vklady alespoň v nejmenší přípustné výši.

Sporné je, zda v případě zrušení podílu soudem ve smyslu § 142 obč. zák. je nutný souhlas valné hromady. Rozhodovací činnost soudů nepodléhá schválení ze strany společnosti, je však nutné si uvědomit, že v tomto případě jde o velký zásah do struktury společnosti. Bylo by tedy

5) Právním režimem převodu ideální části obchodního podílu se zabýval například Eliáš, K., Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997: „Obecná odpověď ve vztahu ke všem těmto problémům nemůže být jiná než ta, že jakékoli jejich řešení bude právně přípustné, pokud bude šetřit principy obecné slušnosti a pokud tedy bude také poctivé, přičemž každé jednotlivé řešení musí odpovídat konkrétním skutkovým okolnostem toho kterého případu.“

vhodné, aby si soud v takových případech vyžádal vyjádření valné hromady společnosti a při svém rozhodování k němu přihlédl.

Pokud jde o převod části obchodního podílu ze spolumajitele obchodního podílu na třetí osobu, doposud na společnosti nezúčastněnou, postupovalo by se analogicky dle § 115 odst. 2 obch. zák. Je-li ve společenské smlouvě stanovena možnost převodu obchodního podílu na třetí osobu, je tedy možné převést tímto způsobem na jinou osobu i část obchodního podílu. Třetí osoba musí zároveň přistoupit ke společenské smlouvě společnosti.

Výše uvedený názor na aplikaci norem na převod části obchodního podílu jednoho ze spolumajitelů obchodního podílu je však sporný.⁶

Nemožný je vzhledem k ustanovení § 114 odst. 2 obch. zák. převod části obchodního podílu na jiného společníka, protože dle tohoto ustanovení může mít jeden společník pouze jeden obchodní podíl. Bylo by tedy nutné postupovat v souladu s ustanovením § 117 obch. zák. a se souhlasem valné hromady společný obchodní podíl rozdělit a nově vzniklý oddělený podíl převést na společníka, jehož podíl by se zvýšil o podíl nově nabytý.

Možný je také převod ideální části obchodního podílu jediného majitele na třetí osobu, která není společníkem společnosti. Otázkou se zabývá například Dědič J. v Obchodní zákoník, Komentář, POLYGON, Praha 2002, a tuto možnost připouští, přičemž by se jednalo o

6) Odlišný názor vyjadřuje například Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 2. přepracované a rozšířené vydání, ASPI, a.s., 2005, přičemž argumentuje tím, že § 114 odst. 3 obch. zák. výslovně odkazuje na užití úpravy o podílovém spoluvlastnictví a není tedy možné analogické použití § 115 obch. zák.

nepojmenovanou smlouvu dle § 269 odst. 2 obch. zák. a přiměřeně by se použila ustanovení § 115 obch. zák. Vzhledem k tomu, že zákon tuto možnost nevylučuje, je tento postup možný. Ovšem bude nutné postupovat tak, aby se neobcházel účel a smysl zákona, například za situace, kdy je možné obchodní podíl v souladu s ustanovením § 117 obch. zák. rozdělit a převést podíl nově vzniklý rozdělením.

7. Obchodní podíl ve společném jmění manželů

Se vznikem manželství vzniká i společné jmění manželů, neodložili-li manželé vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Společným jměním je majetkové společenství mezi manželi, přičemž jeho předmětem jsou věci, majetková práva i závazky. Zákon výslovně určuje, že stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti, nezakládá nabytí podílu účast druhého manžela na společnosti. Jak plyne z judikatury Nejvyššího soudu ČR, například rozhodnutí ze dne 20.7. 2004, sp. zn. 22 Odo 700/ 2004, je nutné toto ustanovení chápat tak, že je pouze odděleno právní postavení manžela, který je společníkem obchodní společnosti od právního postavení druhého manžela, který společníkem není. Jen manžel, který je společníkem, má práva a povinnosti vyplývající pro něj z majitelství obchodního podílu. Majetková hodnota obchodního podílu však zůstává součástí společného jmění manželů. Podle ustanovení § 145 odst. 1 obč. zák. může obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění vykonávat každý z manželů. Avšak manžel, který není společníkem společnosti, nemůže vykonávat práva a povinnosti z tohoto společenství vyplývající. K úkonům, které přesahují obvyklou správu majetku, je třeba souhlasu obou manželů pod sankcí relativní neplatnosti ve smyslu § 40a obč. zák. Právní teorie i praxe rozumí pod pojmem úkony, které přesahují

obvyklou správu majetku takové úkony, kterými se významně snižuje hodnota majetku nebo se mění podstata majetku.⁷ Takovým úkonem je tedy i dispozice s obchodním podílem jako je převod, ke kterému musí dát souhlas druhý manžel. Občanský zákoník nestanoví, jakou formou musí být souhlas udělen, může být udělen tedy i konkludentně a to jak před provedením právního úkonu, jakým je dispozice s podílem, tak i následně.

8. Vydržení obchodního podílu

Ustanovení občanského zákoníku upravují institut vydržení. § 134 obč. zák. stanoví, že oprávněný držitel se stává vlastníkem věci, má-li ji nepřetržitě v držbě po dobu tří let jde-li o movitost, a po dobu deseti let jde-li o nemovitost. V odstavci 3 je upraveno, že do doby držby se započte i doba, po kterou měl věc v oprávněné držbě právní předchůdce.

Vydržením se tedy nabývá vlastnického práva k věci, přičemž ustanovení § 129 a § 130 obč. zák. stanoví, že držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe, a oprávněným držitelem je ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří, přičemž v pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná. Držet lze věci, jakož i práva, která připouštějí trvalý nebo opětovný výkon. V ustanovení § 151o obč. zák. je výslovně stanoveno, že vydržením lze nabýt také práva odpovídající věcnému břemeni.

Právo vydržení jak je upraveno v občanském zákoníku je výjimkou ze zásady *nemo ad alienum plus iuris transferre potest, quam ipse habet*.

7) Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1., ASPI Publishing, Praha, 2002.

Podstatou této úpravy je snaha o soulad stavu faktického se stavem právním. Jinou možnost nabýt vlastnického práva od nevlastníka občanský zákoník nezná, oproti tomu úprava obsažená v obchodním zákoníku možnost nabýt vlastnictví od nevlastníka upravuje.

Nejvyšší soud ČR se ve svém usnesení ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/ 2005 zabýval právě touto věcí, přičemž uzavřel, že vydržení obchodního podílu je podle platné právní úpravy, za použití analogické aplikace úpravy vydržení věcí movitých, možné. Argumentaci založil na posouzení obchodního podílu jako majetkové hodnoty, se kterou lze jako s takovou disponovat, tj. činit ji předmětem právních úkonů jako celek, nikoli jen ohledně jejích složek, tj. jednotlivých práv a povinností. Dále přirovnal práva a povinnosti společníka k obchodnímu podílu k právům a povinnostem akcionáře ve společnosti akciové. Vzhledem k tomu, že dle zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, se na cenné papíry vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak, dovodil Nejvyšší soud ČR možnost vydržení akcie podle úpravy pro věci movité a z toho vyvodil i možnost vydržení obchodního podílu. Dále argumentoval i teleologickým výkladem úpravy držby a vydržení a zásadami, na kterých spočívá obchodní zákoník, zejména zásadou právní jistoty. Odmítnutí možnosti vydržet obchodní podíl by dle argumentace Nejvyššího soudu ČR znamenalo poskytnout osobám, které jsou v dobré víře, že se staly společníky společností s ručením omezeným, menší míru ochrany a také menší míru právní jistoty, než osobám, které jsou v dobré víře o tom, že jsou vlastníky akcií. Závěr, který učinil Nejvyšší soud ČR, je dle tohoto usnesení uplatnitelný i na právní vztahy vzniklé před účinností zákona č. 362/2000 Sb.

Uvedené usnesení je podstatné ve více ohledech. Nejen, že na právo společníka k obchodnímu podílu pohlíží shodně jako na právo

akcionáře k akcii a tím rozšiřuje možnost přiměřené aplikaci ustanovení o věcech movitých i na úpravu obchodního podílu, ale zároveň přikládá zásadní význam ochraně a právní jistotě osob, které jsou v dobré víře, že se staly společníky společnosti. Přestože smlouva o převodu obchodního podílu může být prohlášena za neplatnou, je možné tento obchodní podíl vydržet. Fakticky tedy je nutné se neplatnosti smlouvy domáhat do tří let od převodu obchodního podílu, jinak může nabyvatel uplatnit námitku vydržení a vzhledem k výše uvedenému se jí soud musí zabývat.

9. Rozdělení obchodního podílu

Obchodní zákoník upravuje v § 117 rozdělení obchodního podílu, které je možné pouze při jeho převodu či přechodu, se souhlasem valné hromady společnosti a nevylučuje-li tento postup společenská smlouva.⁸

V rámci rozdělení může z původního obchodního podílu vzniknout více nových podílů, které mohou být převedeny na společníky nové nebo staré, přičemž se spojí s jejich původním podílem. Společník mající obchodní podíl, který je rozdělován, si popřípadě ponechá jeden z rozdělených podílů a ostatní převede. V případě přechodu obchodního podílu jde o časté řešení situace, kdy je více právních nástupců původního společníka.

Na podíl vzniklý rozdělením musí vždy připadat vklad ve výši

8) K tomu např. Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol. Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, uvádí, že dělitelnost je nutno chápat v tom smyslu, že rozdělením podílu získám části o totožné vnitřní struktuře práv a povinností jako měl původní podíl, avšak v nižší kvantitě dané skutečností, že nová část je zlomkem původního celku.

minimálně 20.000,- Kč a celkový počet společníků nesmí přesáhnout zákonem stanovený počet, tedy dle § 105 odst. 3 obch. zák. padesát společníků.

Společenská smlouva může v souladu s ustanovením § 117 odst. 2 obch. zák. rozdělení obchodního podílu vyloučit. Pokud společenská smlouva toto neupravuje, platí možnost obchodní podíl rozdělit.

Souhlas valné hromady společnosti je nutný vždy v každém konkrétním případě rozdělení, neboť toto ustanovení zákona je kogentní. Účelem je bránit zájmy společnosti a umožnit společnosti ovlivňovat strukturu společníků a velikost podílů. V tomto souhlasu musí být obsaženo jak se podíl dělí, specifikace nových podílů a osoby nabyvatele. Již ovšem není nutné udělit zvlášť souhlas s rozdělením obchodního podílu, udělí-li valná hromada souhlas s převodem částí obchodního podílu na několik nabyvatelů nebo s převodem části obchodního podílu, neboť toto rozhodnutí zahrnuje i souhlas s rozdělením obchodního podílu.⁹

10. Obchodní podíl jako předmět zástavního práva

Zástavní právo slouží k zajištění práv na plnění a povinností splnit závazek vyplývající ze závazkového právního vztahu. Funkcí zástavního práva je zajistit pohledávku a její příslušenství tím, že v případě prodlení dlužníka s plněním jeho závazku se může zástavní věřitel domáhat uspokojení ze zástavy. Zástavní právo má tedy funkci zajišťovací a

9) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

uhrazovací.¹⁰

Obchodní zákoník upravuje zástavní právo k obchodnímu podílu v § 117a. Tato úprava byla vložena novelizací obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. a výslovně připouští zastavení obchodního podílu. V souladu s tím byla provedena i novelizace občanského zákoníku zákonem č. 367/2000 Sb.

Vzhledem k tomu, že předmětem zástavního práva může být i spoluvlastnický podíl k věci, neboť s ním lze nakládat, musíme při přihlídnutí k povaze spolumajitelského podílu k obchodnímu podílu připustit, že i tento spolumajitelský podíl je způsobilý být předmětem zástavního práva.

Podstatné pro určení právního režimu zástavního práva k obchodnímu podílu je ustanovení § 117a odst. 8 obch. zák., které stanoví, že není-li stanoveno jinak použijí se pro zástavní právo k obchodnímu podílu obecná ustanovení občanského a obchodního zákoníku o zástavním právu k movitým věcem.

Zástavní právo vzniká písemnou smlouvou, přičemž zápis zástavního práva do obchodního rejstříku má konstitutivní charakter. Vzhledem k charakteru zástavního práva jakožto akcesorického, tedy závislého na hlavním závazku, znamená zánik hlavního závazku zánik zástavního práva bez dalšího ze zákona, výmaz zástavního práva k obchodnímu podílu z obchodního rejstříku má tedy oproti zápisu charakter deklaratorní.¹¹

10) Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1., ASPI Publishing, Praha, 2002.

11) K zápisům do obchodního rejstříku týkajících se zástavního práva k obchodnímu podílu například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.10.2006, sp. zn. 29 Odo 824/2006, které potvrzuje, že do

Z pohledu této práce je zajímavé, že možnost vzniku zástavního práva je vázána obdobně jako převod obchodního podílu. Pokud tedy lze obchodní podíl převádět pouze se souhlasem valné hromady, vyžaduje se tento souhlas i k zastavení obchodního podílu, jak výslovně stanoví § 117a odst. 2 obch. zák. Tuto úpravu lze jednoduše vysvětlit tím, že v případě následného převodu obchodního podílu v případě nesplnění dluhu dlužníkem není již souhlas valné hromady společnosti požadován.

V případě, že pohledávka tímto právem zajištěná není řádně splněna, je věřitel oprávněn svým jménem obchodní podíl prodat ve veřejné soutěži nebo ve veřejné dražbě. Smlouva o převodu obchodního podílu musí splňovat náležitosti obsažené v § 115 obch. zák., přičemž zde již není nutný souhlas valné hromady společnosti. Společnost tedy již nemůže ovlivnit, zda a na koho bude obchodní podíl v tomto případě převeden.

Vzhledem k tomu, že ustanovení obchodního zákoníku upravující zástavní právo k obchodnímu podílu bylo novelou vloženo v nedávné době, nepovažuji za nutné vzhledem k četnosti odborných prací a článků na toto téma se v této práci více zabývat vymezením zástavního práva a popisem mechanismu prodeje obchodního podílu ve veřejné dražbě nebo ve veřejné soutěži a zaměřím se pouze na problematické otázky spojené s touto oblastí.

10.1. Vlastní obchodní podíl jako předmět zástavního práva

Společnost může nabýt vlastní obchodní podíl a v tomto případě je namístě řešit otázku, zda je možné tento podíl zatížit zástavním

obchodního rejstříku se nezapisuje výkon práva k obchodnímu podílu věřitelem.

právem. Podle ustanovení § 113 odst. 5 a 6 obch. zák. musí společnost s obchodním podílem do šesti měsíců naložit jedním ze způsobů, který stanoví zákon. Zákon tedy dle mého názoru přesně stanoví, jaké dispozice mohou být s uvolněným obchodním podílem uskutečněny, přičemž výčet těchto dispozic není možné libovolně rozšiřovat. Společnost tedy nemůže dát vlastní obchodní podíl do zástavy.¹²

10.2. Společnost jako věřitel vlastního obchodního podílu

Může nastat také situace, kdy společnost je zástavním věřitelem, přičemž předmětem zástavy je její vlastní obchodní podíl. Jednou z možností vzniku této situace je, že společnost se stane zástavním věřitelem jako právní nástupce původního věřitele. Další možností je uzavření zástavní smlouvy. Možnost vzít do zástavy vlastní obchodní podíl je nutné dovodit z ustanovení § 161e obch. zák., na který odkazuje § 120 odst. 2 obch. zák. Pro vznik platné zástavní smlouvy, kde by společnost figurovala v pozici zástavního věřitele a zástavou by byl obchodní podíl na ní, je mimo jiné z podmínek stanovených zákonem nutné dovodit nutnost souhlasu valné hromady společnosti, dále že hodnota zastaveného obchodního podílu nesmí přesáhnout 10% základního kapitálu společnosti a společnost má zdroje na vytvoření zvláštního rezervního fondu.

12) Odlišnou argumentaci avšak se shodným závěrem např. v publikaci Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 2. přepracované a rozšířené vydání, ASPI, a.s., 2005: „společnost nemůže dát do zástavy vlastní obchodní podíl, neboť podle § 120 odst. 2 obch. zák. není oprávněna vykonávat práva společníka s vlastním obchodním podílem spojená“.

10.3. Přejchod, převod a rozdělení zastaveného obchodního podílu

Dispozice s obchodním podílem, který je zatížen zástavním právem, je možná.

Převede-li dlužník obchodní podíl na jinou osobu, má tato osoba v souladu s ustanovením § 164 odst. 1 a 2 obč. zák. právní postavení zástavního dlužníka. Převede-li dlužník zastavený obchodní podíl na jiného společníka, zvýší se dle zásady jednotnosti obchodního podílu podíl společníka o nově nabytý podíl. Bylo by proti zásadám zástavního práva jako práva zajišťovacího, aby tímto převodem zástavní právo zaniklo. Bude tedy trvat dál, ovšem už k celému rozšířenému obchodnímu podílu.

Shodně v případě přechodu zastaveného obchodního podílu na právního nástupce společníka trvá zástavní právo dále v souladu s ustanovením § 164 odst. 1 a 2 obč. Zák.

Je-li zastavený obchodní podíl rozdělen, bude zástavní právo váznout na všech podílech, které vznikly rozdělením podílu původního, jak je tomu například při úpravě zástavního práva k rozdělené věci.

11. Výkon rozhodnutí a exekuce postižením obchodního podílu

Pakliže dlužník, který je společníkem společnosti s ručením omezeným, nesplní svůj závazek, věřitel má právo podat návrh na výkon rozhodnutí postižením obchodního podílu nebo návrh na exekuci.

Ustanovení § 148 odst. 2 obch. zák. stanoví, že pravomocné nařízení výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu společníka ve společnosti nebo vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu společníka ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce má stejné účinky jako zrušení jeho účasti ve společnosti

soudem. Účast společníka na společnosti tedy zaniká ke dni tohoto rozhodnutí. Podle § 61 odst. 2 obch. zák. vzniká společníkovi právo na vypořádání při zániku jeho účasti ve společnosti za trvání společnosti jinak než převodem podílu. Jedná se tedy ve své podstatě o vyplacení hodnoty obchodního podílu, přičemž společnost trvá dále. Podstatou výkonu rozhodnutí a exekuce postižením obchodního podílu je právě vyplacení tohoto vypořádacího podílu přímo věřiteli, popřípadě pokud je vypořádací podíl vyšší než nárok věřitele, vyplacení části vypořádacího podílu věřiteli na úhradu jeho pohledávky a vyplacení zbytku dlužníkovi, tedy bývalému společníku. V ustanovení § 150 odst. 3 obch. zák. je upravena splatnost vypořádacího podílu, přičemž společnost je povinna vyplatit vypořádací podíl bez zbytečného odkladu poté, co splnila povinnosti podle § 113 odst. 5 nebo 6, jestliže byl vklad společníka splacen.

Zřejmě není teoretický ani praktický problém ve výkladu této úpravy v případě společnosti, která má více společníků. Může se však stát, že společnost má společníka jediného a právní teorie často dovozovala nutnost společnost zrušit, neboť náhle byla bez společníků. Dohady na toto téma ukončilo několik rozhodnutí nejvyššího soudu z poslední doby.

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 31. října 2006 pod sp. zn. 29 Odo 850/2006 dovedl, že společnost v postavení jediného společníka může rozhodnout o prodeji obchodního podílu podle ustanovení § 113 odst. 5 obch. zák. přesto, že jí ustanovení § 120 odst. 2 obch. zák. (obecně) zakazuje pro případ nabytí obchodního podílu vykonávat práva společníka. V tom směru je dle rozhodnutí nejvyššího soudu třeba považovat ustanovení § 148 odst. 2 obch. zák. ve vazbě na ustanovení § 63 a § 65 zákona č. 120/2001 Sb., a § 320a o. s. ř. za ustanovení speciální a uzavřít, že takové rozhodnutí nejen že společnost

přijmout může, ale jeho přijetí jí zákon ukládá. Své rozhodnutí dále soud odůvodňuje účelem úpravy zániku účasti společníka ve společnosti v důsledku vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu, jímž je zajistit, aby byla pohledávka oprávněného, k jejímuž uspokojení byl vydán exekuční příkaz k postižení obchodního podílu, uspokojena co nejracionálnějším způsobem, jakým je nepochybně výplata vypořádacího podílu. V případě vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu obchodní zákoník pro jediného společníka žádnou výjimku z úpravy ukončení účasti ve společnosti nestanoví narozdíl od úpravy prohlášení konkursu na majetek jediného společníka.

Proto v případě nařízení výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu jediného společníka a vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu jediného společníka ve společnosti s ručením omezeným je možné další trvání společnosti, přičemž společnost obchodní podíl převede na třetí osobu v souladu s ustanovením § 113 odst. 5 obch. zák.¹³

12. Přechod obchodního podílu

Obchodní zákoník umožňuje za podmínek stanovených v § 116 přechod obchodního podílu na dědice či právního nástupce zemřelého nebo zaniklého společníka. Nový společník tak vstupuje do všech práv a povinností svého předchůdce, jde tedy o univerzální sukcesi. Obchodní podíl není převáděn na základě smlouvy, ale na základě právní skutečnosti, kterou je smrt fyzické osoby nebo zánik osoby právnické.

Přechod obchodního podílu ze zaniklé právnické osoby upravuje

13) Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2006, sp. zn. 20 Cdo 988/ 2006.

§ 116 odst. 1 obch. zák. Úprava je strohá a obsahuje pouze ustanovení, že obchodní podíl přechází zánikem právnické osoby, která je společníkem, na jejího právního nástupce. Společenská smlouva může přechod podílu na právního nástupce vyloučit.

Obchodní podíl je děditelný, a to vždy, nevyklučuje-li to společenská smlouva společnosti, jak upravuje § 116 odst. 2 obch. zák. Má-li společnost jediného společníka, není možné vyloučit dědění obchodního podílu a ustanovení v tomto smyslu obsažená ve společenské smlouvě by byla neaplikovatelná, neboť společnost by pak neměla žádného společníka. Dědic nabývá obchodní podíl ke dni úmrtí společníka. Již v průběhu dědického řízení může dědic vykonávat práva spojená s podílem, jak vyplývá z § 156 odst. 10 obch. zák. Je-li dědiců více, musí si určit společného zmocněnce, a pokud se nedohodnou, určí na návrh společnosti tuto osobu soud.

Pokud dědic nechce být společníkem společnosti, má možnost postupu podle § 116 odst. 2 obch. zák., tedy domáhat se zrušení své účasti ve společnosti soudem. V tomto případě nemá dědic povinnost osobně se podílet na činnosti společnosti ani když společenská smlouva takovou povinnost stanoví. Lhůta pro tento postup je dle zákona 3 měsíce. Jde o ustanovení speciální k obecné úpravě zrušení účasti společníka ve společnosti soudem obsažené v § 148 odst. 1 obch. zák. Tento postup však nemůže využít dědic, který je jediným společníkem společnosti, neboť společnost by opět pozbyla všech společníků. Takový dědic má množství možností, jak se s danou situací vypořádat, a pokud nechce ve společnosti setrvat, není pro něho nic jednoduššího než společnost zrušit či převést obchodní podíl na jinou osobu.

Je-li ve společenské smlouvě přechod obchodního podílu vyloučen, přechází obchodní podíl v souladu s ustanovením § 116 odst. 3 obch. zák. na společnost, která s ním musí naložit jedním ze způsobů

stanovených v § 113 odst. 5 a 6 obch. zák., přičemž dědici nebo právnímu nástupci náleží právo na vypořádací podíl.

Společenská smlouva tedy v souladu s výše uvedeným může vyloučit možnost převodu obchodního podílu. Otázkou je, zda může pro každý obchodní podíl stanovit odlišný režim, či zda například může vyloučit dědění jen jednoho obchodního podílu a u ostatních dědění umožnit. Úprava obchodního zákoníku týkající se společnosti s ručením omezeným umožňuje stanovit společenskou smlouvou nerovné postavení společníků například v úpravě velikosti podílů nebo podílů na zisku. Musíme brát také ohled na celkovou povahu společnosti. Jedním ze specifíků právě této formy společnosti je možnost společníků podílet se osobně na činnosti společnosti, stanoví-li tak společenská smlouva. Právě tato úprava vnáší do kapitálové společnosti osobní prvek. Je-li tedy možné, aby společenská smlouva upravila povinnost jednoho společníka osobně se účastnit na činnosti společnosti a u druhého ne, mělo by být také možné ve společenské smlouvě upravit rozdílný režim právě pro dědění obchodního podílu. Mám na mysli situaci, která může nastat ve chvíli, kdy má společnost dva společníky, z nichž jeden vložil větší vklad, avšak činnost společnosti spočívá na know-how druhého společníka, přičemž společenská smlouva upravuje jejich podíly jako shodné a prvému nestanoví povinnost osobní účasti na činnosti společnosti a druhému ano. Bylo by tedy logické přechod prvního obchodního podílu dovolit a druhého ne, protože žádný dědic nemůže mít shodné předpoklady jako jeho předchůdce. Je však nutné respektovat ustanovení § 56a odst. 2, které stanoví zákaz jednání, jehož cílem je některého ze společníků zneužívajícím způsobem znevýhodnit, a taktéž ustanovení § 265 obch. zák., dle něhož výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepoživá právní ochrany. Z výše uvedených důvodů mám za to, že je ve společenské smlouvě možné upravit rozdílný

režim přechodu jednotlivých obchodních podílů.¹⁴

Zajímavá může být situace, kdy právnická osoba zaniká bez právního nástupnictví. Například publikace Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol. Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005, k tomu uvádí, že užití § 116 odst. 3 je v tomto případě sporné, neboť vypořádací podíl se má vyplatit až právnímu nástupci zrušené právnické osoby. Pokud tento právní nástupce neexistuje, chybí zde subjekt oprávněný požadovat vypořádání se společností. Dále autoři dovozují postup dle ust. 148 odst. 1 obch. zák., tedy požádat soud o zrušení účasti společníka na společnosti. Vypořádací podíl by pak náležel do likvidačního zůstatku zrušeného společníka a uvolněný obchodní podíl by přešel na společnost, přičemž ta by s ním naložila jedním ze způsobů upravených v § 113 odst. 5 a 6 obch. zák.

Na závěr podotýkám, že je možné v souladu s § 151 písm. b) obch. zák. ve společenské smlouvě upravit, že právní skutečnost, jakou je smrt fyzické osoby společníka nebo zánik právnické osoby společníka, je důvodem pro zrušení společnosti. Tato právní skutečnost by byla již sama o sobě právním důvodem zrušení společnosti, ke zrušení by tedy nebyl nutný souhlas či rozhodnutí valné hromady společnosti.

13. Převod obchodního podílu

Zřejmě nejčastější dispozicí s obchodním podílem je jeho převod. Společník svůj podíl převádí smlouvou na jiného společníka nebo na třetí

14) Odlišný názor zastává například Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

osobu, přičemž tato vstupuje do práv a povinností převodce, která se vážou k obchodnímu podílu. Z hlediska vymezení jde tedy o singulární sukcesi. Smlouva o převodu obchodního podílu je právním titulem, na jehož základě je podíl převáděn. Má zároveň účinky translační, protože obchodní podíl přechází z převodce na nabyvatele právě účinností této smlouvy.

Právní úprava obsažená v obchodním zákoníku je v oblasti převodu obchodního podílu dosti skoupá a z toho důvodu vzniká při převodech obchodních podílů množství nejasností, které vysvětluje až soudní judikatura, která je v poslední době opravdu bohatá na zásadní rozhodnutí v oblasti převodu obchodního podílu.

13.1. Právní úprava smlouvy o převodu obchodního podílu

Smlouva o převodu obchodního podílu je samostatným smluvním typem upraveným v § 115 obch. zák. Ustanovení § 261 odst. 3 písm. a) výslovně upravuje, že právní vztahy vznikající ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka, se řídí bez ohledu na povahu účastníků obecnou úpravou závazkového práva v obchodním zákoníku. Jde tedy o absolutní závazkový vztah.

Z hlediska teorie práva můžeme smlouvu o převodu obchodního podílu vymežit jako dvoustranně zavazující (v případě bezúplatného převodu jednostranně), vznikající z vůle stran, výslovně pojmenovanou. Plnění z této smlouvy je určeno specificky. Z hlediska subjektivních práv a povinností smluvních stran můžeme říci, že převodce má povinnost obchodní podíl převést a právo požadovat uhrazení úplaty (v případě úplatného převodu), a tomu odpovídá právo nabyvatele požadovat převedení obchodního podílu a jeho povinnost uhradit sjednanou cenu. V případě úplatného převodu obchodního podílu se tedy jedná o vztah „do

ut des“. V případě bezúplatného převodu můžeme vyvodit převodcovu povinnost obchodní podíl převést a právo nabyvatele požadovat převedení obchodního podílu.

Podstatnou otázkou, která nepochybně trápí odbornou veřejnost, je, nakolik je možné aplikovat jiná ustanovení občanského nebo obchodního zákoníku na úpravu smlouvy o převodu obchodního podílu. Obchodní zákoník neobsahuje komplexní úpravu obchodních závazkových vztahů, která by vylučovala užití norem práva občanského. Právě naopak obchodní zákoník v § 1 odst. 2 stanoví, že nelze-li některé otázky řešit podle ustanovení obchodního zákoníku, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník. § 853 obč. zák. upravuje, že občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny ani občanským zákoníkem ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními občanského zákoníku, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší.¹⁵

Nejvyšší soud ČR změnil ve svém rozhodnutí ze dne 21.3.2007,

15) K tomuto problému například Eliáš, K., Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997: „Při úplném převodu vykazuje smlouva o převodu obchodního podílu všechny atributy kupní smlouvy a při převodu bezúplatném všechny atributy smlouvy darovací. Kupní i darovací smlouva jsou však co do použitelnosti v dané souvislosti vyloučeny. Darovací smlouva mj. z toho důvodu, že je upravena v zákoníku občanském, který je na daný případ pro absolutní obchodní povahu převodu obchodního podílu neaplikovatelný. Kupní smlouvu sice obchodní zákoník upravuje, podle jeho úpravy je však pojmovou náležitostí této smlouvy úplný převod movitých věcí. Protože podíl není věc, nelze ani tento smluvní typ využít.“

sp. zn. 29 Odo 266/ 2005 svou dřívější judikaturu a možnost aplikace ustanovení občanského zákoníku upravujících smlouvu darovací připustil. V daném případě argumentoval tím, že v případě, pokud obchodní zákoník neřeší určitou otázku, je možné prostřednictvím odkazu obsaženého v § 1 odst. 2 obch. zák. použít úpravy obsažené v předpisech práva občanského, přičemž v souladu s ustanovením § 853 obč. zák. je namístě analogická aplikace ustanovení nejbližšího. Je nepodstatné, že toto rozhodnutí nejvyššího soudu řešilo bezúplatný převod podílu v bytovém družstvu, toto rozhodnutí je použitelné i v rámci úpravy převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Znamená možnost analogického použití ustanovení občanského zákoníku i pro úpravu převodu obchodního podílu.

Důležité je také rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. srpna 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/ 2005, kde obchodní podíl přirovnal k akci a tím umožnil aplikaci ustanovení o věcech movitých i na úpravu obchodního podílu, přičemž zákon o cenných papírech stanovuje ve svém § 13, že úplatný převod cenných papírů se řídí ustanoveními o smlouvě kupní v obchodním zákoníku a bezúplatný převod cenných papírů se řídí ustanovením občanského zákoníku o smlouvě darovací.

Není bez zajímavosti, že Nejvyšší soud ČR již dříve analogicky užil ustanovení obchodního zákoníku upravující smlouvu kupní, například ve svém rozhodnutí ze dne 7.2. 2006, sp. zn. 29 Odo 1241/ 2004, ve kterém přirovnal možnost vázat nabytí obchodního podílu na zaplacení jeho ceny k úpravě § 445 obch. zák., tedy k vázání nabytí vlastnického práva ke zboží na zaplacení kupní ceny.

Analogii užil Nejvyšší soud ČR také v rozhodnutí ze dne 13.12.2005, sp. zn. 29 Odo 1339/ 2004, ve kterém připustil možnost zřízení předkupního práva ve smlouvě o převodu obchodního podílu, přičemž aplikoval za použití analogie ustanovení občanského zákoníku

upravující předkupní právo v rámci smlouvy kupní.

Z ustálené judikatury jakož i z odborné literatury plyne, že smlouvou o převodu obchodního podílu lze podíl převést úplatně i bezúplatně. Tento smluvní typ se použije pro účely převodu podílu na jiného společníka jakož i při převodu obchodního podílu na třetí osobu.

Smlouva o převodu obchodního podílu by se použila i v případě směny obchodních podílů¹⁶, jakož i v případě zajišťovacího převodu obchodního podílu¹⁷.

13.2. Převoditelnost obchodního podílu a její omezení

Úprava obsažená v obchodním zákoníku umožňuje společnosti, upravit převoditelnost obchodního podílu ve své společenské smlouvě. Tato úprava má za cíl chránit společnost před případnými negativními vlivy změn v členské základně a před nabýváním podílů nežádoucími osobami.

Obchodní zákoník konstruuje dva případy převodu obchodního podílu. Prvním je převod na jiného společníka (§ 115 odst. 1 obch. zák.) a druhým převod na třetí osobu (§ 115 odst. 2 obch. zák.).

Převod na jiného společníka je možný vždy, nevylučuje-li to společenská smlouva. K vyloučení převoditelnosti obchodního podílu na jiného společníka je tedy třeba výslovné ustanovení v tomto smyslu obsažené ve společenské smlouvě.

Převod na jiného společníka je ze zákona podmíněn souhlasem

16) Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.12.2005, sp. zn. 7 Cmo 519/ 2005.

17) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2005, sp. zn. 29 Odo 28/2005.

valné hromady, ve společenské smlouvě je však možné nutnost udělení tohoto souhlasu výslovně vyloučit. Ve společenské smlouvě je také možné vázat převod obchodního podílu na jiného společníka také na souhlas jiného orgánu společnosti nebo stanovit například omezující podmínky týkající se maximální výše podílu jednotlivých společníků, podmínky týkající se osoby nabyvatele atd. Veškeré ustanovení společenské smlouvy však musí být v souladu s dobrými mravy a poctivým obchodním stykem.

Převod na třetí osobu je možný naopak pouze tehdy, dovoluje-li to společenská smlouva. Pokud společenská smlouva v tomto ohledu nic nestanoví, není možné obchodní podíl na jinou osobu převést a taková smlouva by byla absolutně neplatná pro rozpor se zákonem podle § 39 obč. zák. Společenská smlouva může stanovit i další podmínky, například v zákoně uvedený souhlas valné hromady, nicméně v případě, že toto společenská smlouva neupravuje, je podíl převoditelný i bez tohoto souhlasu.

V případě, má-li společnost jediného společníka, je obchodní podíl převoditelný vždy. Ustanovení společenské smlouvy zakazující takový převod na jiné osoby se neaplikují.

13.3. Zákaz úvěrování

Společnost s ručením omezeným je právnickou osobou s vlastní právní subjektivitou, která je odlišná od právní subjektivity jejích společníků. Základní zásadou, kterou se řídí právní úprava, je zásada majetkové autonomie, majetek společnosti je odlišný od majetku jejích společníků. Úprava obsažená v obchodním zákoníku má zamezit tomu, aby společnost vlastnila sama sebe, v tom případě by byl údaj o základním kapitálu společnosti naprosto beze smyslu a velmi by se mohlo

zhoršit právní postavení jejích věřitelů vzhledem k možné nedobytnosti pohledávek za společností¹⁸.

§ 120 odst. 1 obch. zák. zakazuje společnosti nabývat vlastních obchodních podílů. Společnost také podle ustanovení § 161e obch. zák., na který odkazuje § 120 odst. 2 obch. zák., nesmí poskytnout úvěr nebo půjčku na koupi obchodního podílu nebo jeho ideální části. Také nesmí úvěry nebo půjčky poskytnuté na tyto účely nebo jiné závazky související s nabýváním obchodního podílu zajišťovat¹⁹.

Z právního hlediska tedy jde o absolutní zákaz finanční asistence společnosti při nabývání vlastních obchodních podílů. Důsledkem porušení tohoto zákazu by byla neplatnost příslušné smlouvy, kterou je finanční asistence poskytována a plnění z těchto smluv by bylo považováno za bezdůvodné obohacení.

13.4. Povinnost loajality

Povinnost loajality se dá vymezit jako povinnost jednat v nejlepším zájmu společnosti. Společník musí vždy dbát o zájmy společnosti, dávat jim přednost před zájmy vlastními a nesmí svým jednáním poškozovat zájmy společnosti. Tato povinnost sice není v zákoně výslovně uvedena, je ale vyvoditelná z právní povahy společností jako společenství

18) K tomu například Václav Filip, Finanční asistence, Právní rádce, 4/2006: „Primárním účelem zákazu finančního asistování je vyhnout se riziku platební neschopnosti společnosti, která je zavázána (dlužníkem) z finanční asistence. Jde tedy o ochranu věřitelů společnosti. To byl i jeden z důvodů prvního vzniku tohoto zákazu ve Velké Británii.“

19) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.3.2007, sp. zn. 29 Odo 641/2005.

zakládaného vědomě s představou společně dosahovaného cíle²⁰.

Princip loajality společníka vůči společnosti je jednou ze zásad, kterými se řídí obchodní zákoník. Je také výkladovým pravidlem, v jehož rámci je třeba interpretovat jednotlivé dílčí povinnosti společníka vůči společnosti.

Za použití tohoto principu Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 26.6.2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006, vyvodil, že zvláštní povinností společníka při převodu obchodního podílu je, aby převodem obchodního podílu neúměrně a neodůvodněně neohrozil další činnost a existenci společnosti, resp. aby právo převést obchodní podíl nezneužil k obejití povinností, jež by mu jinak plynuly z případné likvidace či prohlášení konkursu na majetek společnosti.

13.5. Souhlas valné hromady

Je-li převod obchodního podílu podmíněn souhlasem valné hromady, a to v případě převodu na jiného společníka i v případě převodu na jinou osobu, rozhoduje valná hromada prostou většinou hlasů přítomných společníků. Toto rozhodnutí se v souladu s ustanovením § 141 odst. 1 nepovažuje za rozhodování o změně společenské smlouvy. Je však nutné o rozhodnutí pořídit notářský zápis. Společník, který je převodcem podílu, není z hlasování vyloučen.

Valná hromada může udělit souhlas před uzavřením smlouvy i následně po jejím uzavření. V případě předchozího souhlasu je však nutné dovodit nutnost v souhlasu uvést specifikaci podílu, který má být

20) Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M., Rozehnalová, N., Večerková, E., Kobliha, I., Pohl, T., Balabán, P., Vítek, J., Ševčík, D. Obchodní právo. Meritum. Praha: Aspi, a.s., 2005.

převeden, jakož i osoby nabyvatele tak, aby byl souhlas udělen pro konkrétní převod. V případě, že se tento převod neuskuteční a převodce si najde jiného zájemce, bude nutné znovu žádat valnou hromadu o souhlas s tímto konkrétním převodem.

V případě následného schválení odborná literatura²¹ dovozuje, že smlouva bude až do následného schválení valnou hromadou neúčinná, ale platná a pro smluvní strany tedy i závazná. V této souvislosti také dovozuje možnost aplikace ustanovení § 47 obč. zák., které upravuje, že jestliže zákon stanoví, že ke smlouvě je třeba rozhodnutí příslušného orgánu, je smlouva účinná tímto rozhodnutím. Nebyl-li podán do tří let od uzavření smlouvy návrh na rozhodnutí podle odstavce 1, platí, že účastníci od smlouvy odstoupili.

Může nastat také situace, kdy společník sice požádá valnou hromadu o souhlas s převodem obchodního podílu, ta však tento souhlas udělit odepře. Byl-li souhlas odepřen bez závažného důvodu, má společník zřejmě možnost navrhnout soudu, aby zrušil jeho účast ve společnosti podle § 148 odst. 1 obch. zák.

13.6. Náležitosti a forma smlouvy o převodu obchodního podílu

Smlouva o převodu obchodního podílu musí mít písemnou formu a nabyvatel, který není společníkem, v ní musí prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě, popřípadě ke stanovám. Podpisy musí být úředně ověřeny. Toto zákonné určení náležitostí, jak je stanoveno v § 115 odst. 3 obch. zák., rozšířila judikatura o další náležitosti, o kterých bude pojednáno dále, jako je určení bezúplatnosti či úplatnosti a v případě

21) Např. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

úplatného převodu stanovení výše úplaty.

Vzhledem ke strohé úpravě náležitostí smlouvy o převodu obchodního podílu je potřebné také dovodit obsahové náležitosti nutné z důvodu určitosti právního úkonu. Tedy například přesnou specifikaci obchodního podílu, určení smluvních stran a jak již dovodila judikatura výše uvedené určení úplatnosti nebo bezúplatnosti převodu a výši ceny.

Je-li smlouva o převodu obchodního podílu uzavírána na základě plné moci zmocněncem, je nutné, aby podpis na plné moci k uzavření smlouvy byl úředně ověřen ²².

13.6.1. Prohlášení nabyvatele o přistoupení ke společenské smlouvě

Náležitostí smlouvy, která je stanovena v § 115 odst. 3 obch. zák., je prohlášení nabyvatele, který není společníkem, že přistupuje ke společenské smlouvě (nebo zakladatelské listině) společnosti, popřípadě stanovám.

V případě absence tohoto prohlášení je smlouva neplatná, jak je rozvedeno níže. Uvedené ustanovení má za účel zabránit tomu, aby se společníkem stala osoba, která by nepodléhala režimu společenské smlouvy. Prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě je možné uvést i v příloze smlouvy.

Výklad tohoto ustanovení jakož i jeho právní důvody obsahuje rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.9.2006, sp. zn. 29 Odo 251/2006. Z tohoto rozhodnutí vyplývá výklad, že nabyvatel se teprve svým jednostranným úkonem, kterým přistupuje ke společenské smlouvě,

22) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.5.2007, sp. zn. 29 Odo 894/ 2006.

popřípadě ke stanovám, stává účastníkem společenské smlouvy a osobou ze společenské smlouvy oprávněnou a zavázanou, tedy podrobenou režimu společenské smlouvy. Tímto jednostranným úkonem také dochází ke změně společenské smlouvy v osobách společníků.

Nejvyšší soud ČR dále dovozuje nezbytnost přistoupení k zakladatelské listině, neboť ta má v jednočlenné společnosti stejný účel jako společenská smlouva.

Dále ve výše uvedeném rozhodnutí vyslovil Nejvyšší soud ČR názor, že v případě uzavírá-li se více smluv o převodech obchodních podílů a nabyvatelem je shodná osoba, není prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě podstatnou náležitostí každé uzavírané smlouvy a postačí, je-li obsaženo v první z uzavíraných smluv. Je-li však toto prohlášení součástí některé další smlouvy, byly by platné pouze smlouvy uzavřené následně po smlouvě, která toto prohlášení obsahovala, dřívější by byly neplatné.

13.6.2. Úplatnost či bezúplatnost a stanovení výše ceny

Právní praxe a zejména soudní judikatura již dovodila, že v případě smlouvy o převodu obchodního podílu musí být ve smlouvě stanoveno určení, zda je podíl převáděn úplatně či bezúplatně. Tento nedostatek způsobuje absolutní neplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu pro neurčitost. Ve smlouvě o úplatném převodu obchodního podílu musí být dále uvedena i sjednaná cena nebo způsob jejího určení, přičemž opět tento nedostatek způsobuje absolutní neplatnost smlouvy pro neurčitost²³.

23) Například rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15.3.1995, sp. zn. 7 Cmo 120/ 94, se kterým se ztotožnil i Nejvyšší soud

Dohoda o ceně nemusí být součástí smlouvy jako takové, dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.4.2006, sp. zn. 29 Odo 221/2005: „Je možné, aby byla dohoda o ceně součástí přílohy ke smlouvě o převodu obchodního podílu. Taková příloha však musí mít vzhledem k předepsané písemné formě smlouvy o převodu obchodního podílu také písemnou formu“.

Ve vztahu k určení ceny za převod obchodního podílu je také podstatné, že cena musí být stanovena pravdivě s ohledem na ustanovení § 41a odst. 2 obch. zák. Cena stanovená ve smlouvě nesmí tedy být cenou předstíranou za účelem zastření ceny skutečné²⁴.

13.6.3. Výhrada vlastnictví a odkládací a rozvazovací podmínky ve smlouvě

Jak bylo již výše uvedeno, většina odborné literatury na dané téma dovozovala, že na úpravu smlouvy o převodu obchodního podílu, respektive oblastí, které tento smluvní typ výslovně neupravuje, nelze aplikovat ustanovení obchodního zákoníku upravující smlouvu kupní. Z

například v rozhodnutí ze dne 5.4.2006, sp. zn. 29 Odo 221/2005: „obchodní zákoník sice nezařazuje dohodu o ceně obchodního podílu či způsobu jejího určení mezi náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu, z požadavku určitosti právního úkonu (§ 37 odst. 1 obč. Zák.) však vyplývá nezbytnost takové dohody, neboť zákon pro smlouvu o převodu obchodního podílu nestanoví postup pro určení ceny, není-li uvedena ve smlouvě a při nedostatku smluvního ujednání o ceně by tedy nebylo možné cenu s použitím dispozitivního ustanovení zákona určit.

24) K tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.3. 2006, sp. zn. 29 Odo 3/2005.

toho by vyplývalo, že výhradu vlastnictví nelze ve smlouvě o převodu obchodního podílu platně sjednat.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.2.2006, sp. zn. 29 Odo 1241/ 2004 však uzavřelo, že je možné odložit účinnost smlouvy ve vztahu k nabytí obchodního podílu, tedy je možné vázat nabytí obchodního podílu na zaplacení jeho ceny obdobně, jako lze dle ustanovení § 445 obch. zák. vázat nabytí vlastnického práva ke zboží na úplné zaplacení kupní ceny. Nelze však odložit účinnost celé smlouvy, protože nabyvateli by v případě neúčinnosti celé smlouvy nevznikla povinnost cenu zaplatit a jeho případné uhrazení by tedy bylo možno považovat za plnění bez právního důvodu a smlouva by tedy nikdy nemohla nabýt účinnosti.

Nejvyšší soud ČR tímto rozhodnutím opět potvrdil možnost použití na právní úpravu smlouvy o převodu obchodního podílu analogie ustanovení obchodního zákoníku o smlouvě kupní.

Smlouva o převodu obchodního podílu může také podle zásady smluvní volnosti obsahovat odkládací nebo rozvazovací podmínky. V praxi je častým jevem vázat účinnost smlouvy o převodu obchodního podílu na vyslovení souhlasu valné hromady s tímto převodem.

13.6.4. Náležitosti smlouvy uvedené v příloze nebo dodatku

Není nutné, aby veškeré náležitosti byly uvedeny přímo v textu smlouvy ²⁵. Některé z nich je možné uvést v příloze smlouvy (například prohlášení o přistoupení ke společenské smlouvě nebo dohodu o ceně) a smlouva je považována za platně uzavřenou.

25) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.4.2006, sp. zn. 29 Odo 221/ 2005.

Naproti tomu nelze uvést podstatné náležitosti smlouvy v dodatku smlouvy, protože dohodou účastníků lze změnit pouze platně uzavřenou smlouvu. Není-li tato smlouva platně uzavřena, nelze se platně dohodnout na změně jejího obsahu, neboť z neplatně uzavřené smlouvy nevznikly účastníkům žádné závazky, takže se nelze dohodnout ani na jejich změně a nelze tedy ani dodatečnou dohodou o chybějící náležitosti smlouvy zhojit její neplatnost.

Nejvyšší soud ČR vyslovil ve svém rozhodnutí ze dne 7.2.2006, sp. zn. 29 Odo 1241/2004 výše uvedený právní názor, z něhož vyplývá, že nedostatky smlouvy, která nemá všechny náležitosti předepsané zákonem, nelze zhojit dodatkem ke smlouvě, který fakticky tento nedostatek odstraňuje a jehož uzavření bylo v původní smlouvě předpokládáno, a který byl uzavřen po podpisu smlouvy.

Zároveň ve svém odůvodnění vyslovil, že pro posouzení listiny, zda je přílohou nebo dodatkem, není podstatné její označení, ale to, zda byla součástí uzavírané smlouvy a byla podepisována spolu s ní, nebo zda k dohodě o jejím obsahu došlo a byla podepsána až poté, co účastníci uzavřeli smlouvu. Otázkou, která z tohoto odůvodnění vyvstává, je nutnost podpisu přílohy smlouvy. V obchodním styku je obvyklé, že přílohy, které jsou nedílnou součástí smlouvy, jsou ke smlouvě připojené a již se nepodepisují. Přílohy tzv. volné bývají opatřeny podpisy smluvních stran pouze v určitých případech a dle jejich charakteru. Z toho by bylo možné dovodit, že přílohu tzv. připojenou by nebylo nutné podepisovat a to z toho důvodu, že je právě nedílnou součástí smlouvy samé. S přílohou volnou je posouzení obtížnější. Zejména uvědomíme-li si její důležitost když může obsahovat některou podstatnou náležitost smlouvy.

Přikláním se k názoru, a to i vzhledem k dikci odůvodnění výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, že volnou přílohu bude

třeba opatřit podpisy smluvních stran.

13.7. Předkupní právo k obchodnímu podílu

Smluvně je nepochybně možné zřídit předkupní právo k obchodnímu podílu. Obchodní zákoník žádné speciální ustanovení upravující předkupní právo neobsahuje, je však možné toto právo upravit také ve společenské smlouvě společnosti²⁶ nebo později uzavřít v tomto smyslu jinou smlouvu, případně může být součástí smlouvy o převodu obchodního podílu²⁷.

Obsahem předkupního práva je závazek zavázaného předmět prodeje, o který jde, nabídnout ke koupi v první řadě oprávněnému. Obecně se tedy předkupní právo neuplatní při bezúplatném převodu, je však možné ho i v tomto případě upravit smlouvou.

Závazek vzniklý z dohody o předkupním právu zavazuje pouze převodce, nikoli oprávněného, nelze ho tedy nutit, aby svého předkupního práva skutečně využil.

Předkupní právo má charakter osobního práva a proto samo o sobě nepřechází na dědice nebo právní nástupce ani nemůže být převedeno²⁸.

Právní teorie doposud dovozovala, že při konstrukci předkupního

26) Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2006, sp. zn. 29 Odo 1017/ 2005.

27) Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.12.2005, sp. zn. 29 Odo 1339/ 2004, ve kterém soud vycházel ze zásady smluvní volnosti účastníků smlouvy.

28) Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 2., ASPI Publishing, Praha, 2002.

práva není možné odkázat na úpravu obsaženou v občanském zákoníku, neboť ta upravuje předkupní právo k věci, přičemž dle právní teorie není obchodní podíl věc²⁹.

Tato nejasnost byla ukončena výkladem Nejvyššího soudu ČR, když ve svém rozhodnutí ze dne 13.12.2005, sp. zn. 29 Odo 1339/ 2004 výslovně umožňuje použití analogie: „protože obchodní zákoník předkupní právo k obchodnímu podílu neupravuje, uplatní se pro jeho zřízení a podmínky jeho trvání a výkonu analogicky právní úprava předkupního práva podle § 602 a násl. obč. zák.“

Podstatným je, že předkupní právo sjednané ve smlouvě o převodu obchodního podílu ukládá povinnost pouze tomu, kdo slíbil věc (v tomto případě obchodní podíl) nabídnout ke koupi, je tedy závazkové povahy. Z toho důvodu nemá jeho nedodržení vliv na případnou neplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu. Oprávněná osoba může pouze nárokovat náhradu škody.

Pokud je předkupní právo obsaženo přímo ve společenské smlouvě, jeho porušení má za následek neplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu³⁰.

13.8. Převod obchodního podílu osobou neoprávněnou

V kontextu některých zásadních rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve věci obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným je nutné zvažovat možnost nabytí obchodního podílu od nevlastníka.

29) Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 2. přepracované a rozšířené vydání, ASPI, a.s., 2005.

30) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4.4.2000, sp. zn. 29 Cdo 2811/99.

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí ze dne 28. srpna 2007, sp.zn. 29 Odo 1216/ 2005, vyslovil možnost vydržení obchodního podílu, přičemž argumentaci založil na přirovnání práva a povinnosti společníka k obchodnímu podílu k právům a povinnostem akcionáře ve společnosti akciové. Dle zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, se na cenné papíry vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak a je tedy možné jejich vydržení. Dále argumentoval zásadou právní jistoty a jinými zásadami, na kterých spočívá obchodní zákoník. Odmítnutí možnosti vydržet obchodní podíl by dle argumentace Nejvyššího soudu ČR znamenalo poskytnout osobám, které jsou v dobré víře, že se staly společníky společnosti s ručením omezeným, menší míru ochrany a také menší míru právní jistoty, než osobám, které jsou v dobré víře o tom, že jsou vlastníky akcií.

Na úplatný převod akcií se v souladu s § 13 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, použije úprava smlouvy kupní obsažená v obchodním zákoníku. Ta ve svém ustanovení § 446 upravuje nabytí vlastnického práva od nevlastníka při podmínce dobré víry nabyvatele.

Užijeme-li zásadu právní jistoty a ochrany shodně jako ve výše uvedeném rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, jen těžko můžeme nabyvateli obchodního podílu přiznat menší míru ochrany než nabyvateli akcií.

Dle mého názoru je tedy vzhledem k výše uvedenému dokonce i analogická aplikace ustanovení § 446 obch. zák. možná, což ve svém důsledku nevyklučuje možnost nabytí majitelství obchodního podílu od nemajitele.

13.9. Účinnost smlouvy o převodu obchodního podílu

Účinností smlouvy o převodu obchodního podílu uzavřené v

souladu s § 115 obch. zák. dochází k převodu obchodního podílu z převodce na nabyvatele a tím zároveň k odpovídající změně společenské smlouvy. Není tedy nutná následná dohoda společníků, popřípadě rozhodnutí valné hromady o změně společenské smlouvy³¹.

Vůči smluvním stranám nabývá smlouva o převodu obchodního podílu účinnosti ke dni jejího podpisu, případně po splnění podmínek v ní stanovených nebo ke dni stanovenému ve smlouvě.

Vůči společnosti nastávají účinky převodu obchodního podílu ke dni doručení účinné smlouvy o převodu. Pokud je společnosti doručena smlouva, která doposud nenabyla účinnosti, nemá tento úkon žádný vliv na její účinnost vůči společnosti. Odborná literatura dovozuje, že bude nutné znovu doručit smlouvu, která již účinnosti nabyla³².

Nabyvatel obchodního podílu je tedy oprávněn vykonávat práva a povinnosti spojené s obchodním podílem až od doručení smlouvy společnosti.

V případě, že smlouva o převodu obchodního podílu nenabyla účinnosti podle § 115 odst. 4 obch. zák., nemá nabyvatel právo vykonávat práva a povinnosti z obchodního podílu vyplývající, tato práva tedy může vykonávat ještě převodce svým jménem, avšak na účet nabyvatele³³.

Poté, co je společnosti doručena účinná smlouva o převodu obchodního podílu a nabyla tedy účinnosti i ve vztahu ke společnosti, má společnost (a tedy jednatel jakožto její statutární orgán) v souladu s

31) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

32) K tomu například Dědič J. v Obchodní zákoník, Komentář, POLYGON, Praha 2002.

33) Dědič J. v Obchodní zákoník, Komentář, POLYGON, Praha 2002.

ustanovením § 118 obch. zák. povinnost zapsat změnu v osobě společníka do seznamu společníků. Společnost má dále povinnost navrhnout rejstříkovému soudu zápis změn údajů zapisovaných do obchodního rejstříku. Podle ustanovení § 141 odst. 4 jednatel dále vyhotoví úplné znění společenské smlouvy a uloží je spolu s listinami prokazujícími změnu, tedy smlouvou o převodu obchodního podílu a případně notářským zápisem z jednání valní hromady, do sbírky listin příslušného rejstříkového soudu.

Soud je dle § 120 odst. 2 OSŘ povinen zkoumat, zda jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro zápis změny údajů do obchodního rejstříku, a tedy i platnost smlouvy o převodu obchodního podílu.

13.10. Zrušení smlouvy o převodu obchodního podílu

Pro posouzení možnosti zrušit smlouvu o převodu obchodního podílu dohodou smluvních stran je nutné vycházet z posouzení závazků z této smlouvy vyplývajících pro smluvní strany. Základním závazkem převodce je převést obchodní podíl na nabyvatele a tomu odpovídá závazek nabyvatele obchodní podíl „převzít“ a v případě převodu úplatného závazek nabyvatele uhradit sjednanou úplatu.

Závazek zaniká mimo jiné také řádným splněním ve smyslu § 324 obch. zák. Občanský zákoník obsahuje možnost dohodou zasahovat do závazků nesplněných, možnost takového zásahu do závazků splněných však nepřipouští. Nastaly-li účinky smlouvy o převodu obchodního podílu a nabyvatel se stal společníkem, zanikly závazky převodce převést obchodní podíl a závazek nabyvatele obchodní podíl převzít splněním. Není tedy možné dohodou smluvních stran zrušit, změnit či nahradit závazek.

Navíc důsledkem splnění závazků ze smlouvy o převodu

obchodního podílu je skutečnost, že nabyvatel podílu se stává společníkem. Obchodní zákoník upravuje výčet možností jakým způsobem lze ukončit účast společníka ve společnosti jako taxativní a tento výčet neobsahuje možnost zrušit tuto účast dohodou o zrušení smlouvy o převodu³⁴.

Dohodou smluvních stran je tedy možné zrušit pouze smlouvu o převodu obchodního podílu, u které ještě nebyly splněny závazky smluvních stran a nabyvatel se tedy nestal společníkem společnosti.

13.11. Odstoupení od smlouvy o převodu obchodního podílu

Odstoupení od smlouvy je jednostranný právní úkon, kterým zaniká nesplněný závazek a smlouva zaniká. Odstoupit od smlouvy lze, pokud to smlouva sjednává, přičemž může přiznat právo odstoupit od smlouvy jedné nebo oběma smluvním stranám. Odstoupit od smlouvy lze také v případech stanovených zákonem. Právní teorie nebyla jednotná v tom, zda od smlouvy o převodu obchodního podílu lze odstoupit. Debatu ukončilo několik rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR v této věci, zejména rozhodnutí ze dne 22.3.2006, sp. zn. 29 Odo 3/ 2005, které uzavřelo, že od smlouvy o převodu obchodního podílu lze odstoupit pouze je-li to upraveno ve smlouvě samé, nebo za podmínek § 345 a násl. obch. zák. nebo vyplývá -li to z jiného zákona.

Ustanovení § 351 obch. zák. upravuje, že odstoupení od smlouvy se nedotýká práva na náhradu škody vzniklé porušením smlouvy ani smluvních ustanovení týkajících se volby práva, řešení sporů mezi smluvními stranami a jiných ustanovení, která podle projevené vůle stran

34) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.10. 2006, sp. zn. 29 Odo 331/ 2006.

nebo vzhledem ke své povaze mají trvat i po ukončení smlouvy. V případě smlouvy o převodu obchodního podílu může jít například o rozhodčí doložku nebo volbu příslušného soudu.

Smlouva zaniká v době, kdy byl projev o odstoupení doručen druhé smluvní straně a všechna práva a povinnosti ze smlouvy zanikají. Právě projev vůle smluvní strany, kterým smluvní strana odstupuje od smlouvy, byl předmětem jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ve kterém soud vyjádřil právní závěr, že odstoupení od smlouvy o převodu obchodního podílu je nutné učinit písemnou formou s ověřeným podpisem³⁵.

13.12. Ručení vyplývající z převodu obchodního podílu

Obchodní zákoník obsahuje i ustanovení sloužící k ochraně společnosti jakož i jejích věřitelů pro případ převodu obchodního podílu. Převodem obchodního podílu totiž jinak přecházejí veškerá práva a povinnosti, které vyplývají z účasti společníka na společnosti, na nabyvatele, který by nemusel být schopen dostát svým závazkům vůči společnosti, které na něho přešly převodem obchodního podílu.

Převodce obchodního podílu z výše uvedeného důvodu ručí za závazky, které přešly převodem obchodního podílu na nabyvatele. Obchodní zákoník toto ručení výslovně upravuje v § 59 odst. 7, přičemž § 312 obch. zák. stanoví, že úprava ručení dle obchodního zákoníku platí přiměřeně i na ručení, které vzniklo ze zákona.

35) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.2.2006, sp. zn. 29 Odo 970/ 2005.

13.13. Převod uvolněného obchodního podílu

Jako zvláštní případ převodu obchodního podílu je pro úplnost nutné uvést převod uvolněného obchodního podílu, který přešel na společnost.

Společnost není oprávněna vykonávat práva a povinnosti společníka spojená s obchodním podílem, je však povinna s obchodním podílem naložit jedním ze způsobů, které jí ukládá zákon. Jedním ze způsobů je i převod obchodního podílu.

V tomto případě je převodcem sama společnost. O převodu rozhoduje v souladu s ustanovením § 113 odst. 5 obch. zák. valná hromada. Nabyvatelem může být jak jiný společník, tak i třetí osoba. Smlouva o převodu uvolněného obchodního musí splňovat veškeré náležitosti jak byly uvedeny v předešlé části této práce.

Zajímavá situace může nastat, jak již bylo uvedeno výše, když na společnost přejde obchodní podíl jediného společníka. Společnost pak má přímo povinnost obchodní podíl převést na třetí osobu³⁶.

14. Závěr

Závěry Nejvyššího soudu České republiky v oblasti zejména smluvního převodu obchodního podílu mají zásadní vliv nejen na formální a obsahové požadavky smlouvy, ale také na změnu koncepce chápání obchodního podílu v kontextu majetkového práva k němu. Zejména možnost vydržení obchodního podílu, tedy i možnost nabytí obchodní podíl od nevlastníka, je průlomem.

36) Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2006, sp. zn. 20 Cdo 988/ 2006.

Judikatura Nejvyššího soudu otevřela možnost aplikace ustanovení občanského nebo obchodního zákoníku na smlouvu o převodu obchodního podílu, a to prostřednictvím odkazu v § 1 odst. 2 obchodního zákoníku a ustanovení § 853 občanského zákoníku, tedy prostřednictvím analogie. Vyjádřila však také, že analogií nelze nahrazovat podstatné části smlouvy.

Podstatnými jsou také rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky v oblasti ukončení smlouvy o převodu obchodního podílu, tedy zrušení a odstoupení od smlouvy.

Bohužel platná právní úprava velmi zaostává a musí být doplňována výkladovou činností soudu. Mělo by být úsilím zákonodárce usnadnit osobám, které jsou společníky společnosti s ručením omezeným, disponovat s jejich majetkem. Platná právní úprava jim možné dispozice s obchodním podílem spíše znesnadňuje, neboť laik opravdu jen těžko dovodí vše, co dovozuje soudní judikatura, a proto se často dopustí zásadních chyb, které mohou mít za následek i neplatnost právního úkonu.

Proto musím vyjádřit požadavek na zákonodárce, aby novelizoval současnou právní úpravu a danou situaci vyřešil, zejména výslovným určením náležitostí smlouvy o převodu obchodního podílu. Vhodné by také bylo přesně stanovit možnost podpůrné aplikace vybraných ustanovení občanskoprávních předpisů.

Zásadním problémem právní úpravy obchodního podílu však také zůstává jeho právní zařazení jako jiné majetkové hodnoty. Z důvodů uvedených v této práci zastávám proto názor, že by de lege ferenda bylo vhodné vyřešit spornou otázku týkající se povahy podílu jako jiné majetkové hodnoty způsobem obdobným, jako se tomu stalo u cenných papírů, na které se vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li zákon o cenných papírech či jiný zvláštní právní předpis jinak.

Použitá literatura

- Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II.díl, Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 548
- Bartošíková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006
- Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol. Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, 653 s.
- Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 2. přepracované a rozšířené vydání, ASPI, a.s., 2005
- Eliáš, K., Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997
- Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M., Rozehnalová, N., Večerková, E., Koblíha, I., Pohl, T., Balabán, P., Vítek, J., Ševčík, D. Obchodní právo. Meritum. Praha: Aspi, a.s., 2005
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11.vydání. Praha: C.H.Beck, 2006
- Dědič J. a kol. Obchodní zákoník, Komentář, POLYGON, Praha 2002
- Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1., ASPI Publishing, Praha, 2002
- Knapp, V., Knappová, M., Švestka, J. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 2., ASPI Publishing, Praha, 2002
- Václav Filip, Finanční asistence, Právní rádce, 4/2006
- JUDr. Petr Čech, PhD., K některým úskalím převodu obchodního podílu I., Právní rádce 5/ 2007
- JUDr. Petr Čech, PhD., K některým úskalím převodu obchodního podílu II., Právní rádce 6/ 2007